

A PALLAS NAGY LEXIKONA

AZ ÖSSZES ISMERETEK ENCIKLOPÉDIÁJA

XVII. KÖTET

(I. PÓTKÖTET)

A—J.

A SZÖVEGBEN 85 ÁBRA; KÜLÖN MELLÉKLETŰL 22 KÉP, EZEK KÖZT
1 VÁROSI TERVRAJZ

BUDAPESTEN

PALLAS IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

1900

akkor szabad, ha a megelőzni kívánt kocsi lépésben halad, kocsi szembe nem jó, az út elég széles, s a megelőzni kívánt jármű előtt a berkocsi számára elegendő tér kínálkozik. Temetés alkalmával, vallási és más tüneményes körmeneteknél a menet rendjén keresztülhajtás tilos. Csak lépésben szabad hajtani: uteakeresztelés, egyik utcából a másikba hajtás, házakba be- v. házakból kihajtás, továbbá nagy köd alkalmával, végre oly utcában, melyben csak két kocsi fér el egymás mellett, s általában mindentlét és mindenkor, ahol és midőn a közlekedés szűk térre szorul, v. bármely oknál fogva akadályozva, vagy a rendőrség által előírva van. Ezen intézkedések úthágását 50 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetik.

Hajtási jogosítvány. A berkocsi-tulajdonos csak oly egyént alkalmazhat kocsisul, ki elelte 16-ik évét betöltötte, a magyar nyelvben járatos, józan életű, rendőrileg kifogástalan s undort gerjesztő testi hibától ment. A kocsisnak elegendő helyismerettel, s a hajtásban kellő jártassággal kell bírnia. A kocsis az 1884. XVII. t. c. 99. §-a által előírt munkakönyvet, míg a rendőrség részéről H.-t kap, ha a fennebbi kellékeknek megfelel. Ezen jogosítvány a berkocsi-tulajdonos nevét, a kocsisnak személyleírását, nevét tartalmazza.

Hájvесе, l. Zsirvесе.

Hakam (I.), kordovai khalifa az Omajjádok dinasztiájából; atyját, I. Hisámot (IX. k.) 796. követte az uralkodásban. Az uralkodása alatt kitört lázadások között a legveszedelmesebb volt az ulemáké (805), kiknek a II. udvarában uralkodó fényűzés és vig életmód sehogy sem tetszett. E felkelés leverése után a lázadóktól felállított ellenkhalifa újabb lázadást támasztott Kordovában (806), melynek példáját egyéb városok, nevezetesen Toledo is követte. E polgárháborúnak H. a legkegyetlenebb módon vetett véget; csak Toledóban 700 előkelő polgárt végeztetett ki. Megh. 822-ben.

2. **H.** (II.), kordovai khalifa az Omajjádok dinasztiájából, III. Abderrahmán fia (961—976), békeszerető fejedelem, ki leginkább a tudományok pártolása által lett nevezetessé. Kordovában híres könyvtárt alapított, melynek kötetszáma mohammedán irók némi túlzással 400,000-re teszik. Az ő idejében a filozofia tanulmánya is szabad tért nyert Spanyolországban. Az iskolálgatás nagy lendületnek indult; a szegényebb lakosság számára 27 iskolát alapított fővárosában. A kordovai főiskola a világ leghíresebb tanintézeteinek rangjára emelkedett. Már az ő uralkodása alatt emelkedett hatalomra Ibn abi Ámir (I. **Hisám**, IX. k.), a kordovai egyetem növendéke, ki II. H. utódja alatt a kormányhatalmat teljesen kezébe ragadta.

Hakán, l. Khákán (X. k.).

Hakata, japán város Kiuszin sziget É-i partján. Fukuokától (XVII. k.) K-re, melytől csupán egy folyó választja el, mintegy 23,000 lak., kik főként pamutszövéssel foglalkoznak.

Hakatiszták. Így nevezték el a Németországnak Lengyel- s Oroszországgal határos tartományában (Ostmarken) élő németiség támogatására alakult egyesületet, három alapítója. Hunsemann, Kennemann és Tiedemann nevének kezdőbetűi után.

voltak. A török háborúban külön al-bánok székhelye volt. 1526 táján esett a törökök hatalmába. Ezek új földvárat emeltek közelében s ezáltal nevet feledésre juttatták. V. ö. *Pesty*, Krassó vármegye tört. (II. 206.).

Harangláb, tulajdonképen valamely harang felüggesztesére egész külön épült közönséges ácsolt faállvány templomok harangjainak befogadására (ha a harangokat bármily okból a templom tornyába nem lehetett elhelyezni); ezen állványból később egy különálló, eleinte fa-, később kőtorony képződött, melyet hasonlóképen H.-nak hívunk. Felső-Magyarországban, különösen pedig a Szepességben még számos középkori H. maradt reánk. A középkorban különben nemcsak a templomok közelében, de városházák, városkapuk stb. mellé is épültek H.-ak, quadratikus alaprajzzal és sokszor igen erős falakkal, úgy hogy azok háborus időben a szorongatott város végső menedékhelyéül is szolgálhattak. I. még *Campagna* (IV. k.) és *Harang* (VIII. k.).

Harangozás, az isteni szolgálatra való egybehíváson kívül használtatik: jeltül a reggeli, déli s esti imádságra, körmeneteknél, a püspök v. fejedelem érkezésénél, tűzvész és vízáradásoknál, az égi háború közeledtekor és a temetésekénél. A kisebb alakkal bíró lélekharangot a haldoklóknak húzzák meg.

Haraszti Gyulát 1895. júl. 12. kinevezték a kolozsvári egyetemre a francia nyelv és irodalom ny. r. tanúrává. 1897. megjelent tőle: *Molière élete és mű-ei* (2. köt., kiadta a Kisfaludy-társ.). Fordította *Faguet* lírai művét: A XVIII. század. Irodalmi tanulmányok (kiadta a m. tud. akadémia, Budapest 1898).

Harasztlomb (műv.), I. *Haraszt* (VIII. k.).

Harb (arab) a. m. háború; *dár al-H.* (a háború területén) minden hitetlenektől lakott terület, mely ellen vallásháborút viselni az iszlám fejedelmének kötelessége (I. *Dsihád*, V. k.); ennek ellentéte *dár al iszlám* (az iszlám területe).

Harburg, porosz város, (1895) 42,579 lak. 1895. érkezett 768 tengeri hajó 130,600 t. tartalommal.

Harcourt (ajtsá: arkáur), francia hercegi család, mely 911. Normandiában letelepedett. Bernát normann főnöktől (Rollo herceg rokonától) származtatja magát. *Turchetil*, sir de H. (Eure départementban), 1024. oklevélben fordul elő. 1338. az idősebb ág grófi rangra emelkedett, 1700. pedig a család hercegi rangot, 1814. pedig peerséget nyert el. *H. György Trévor Douglas Bernad*, marquis, francia diplomata, szül. 1809. nov. 4., megh. 1883. okt. 1. Lajos Fülöp alatt tagja volt a páirkamarának s a februári forradalom után ő is Angliába távozott. 1873. bécsi, 1875. londoni nagykövetté nevezték ki, de 1879. Mac Mahon visszavonulása után lemondott állásáról. Fiai közül az idősebb *H. Lajos Péter Bernad* gróf, szül. 1842., 1871–76-ig a francia nemzetgyűlés monarchikus pártjának volt tagja; a fiatalabb, *H. Lajos Emmanuel* vicomte, szül. 1844., a diplomáciai téren működött. 1873. Mac Mahon kabinettitkára volt s kiváló részt vett a monarchia helyreállítását célzó úrmányokban. 1877. mint követ-ségi titkár Bécsbe helyeztetett át s 1879. lemondott állásáról. A család idősebb ágából *H. Károly*